

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДЗЮДОЇСТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ, ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ (РАС)

Юлія Заболотня, здобувач вищої освіти
Наталя Бойченко, к.фіз.вих., доцент

*Харківська державна академія фізичної культури
Харків, Україна*

Вступ. У сучасному суспільстві питання інклюзії та забезпечення рівних можливостей для дітей з обмеженими можливостями здоров'я набуває особливої актуальності. Однією з ключових сфер, що сприяє не лише фізичній реабілітації, але й соціальній адаптації таких дітей, є фізична культура та спорт [1, 4]. Регулярні фізичні вправи та участь у тренувальному процесі створюють умови для формування нових рухових навичок, розвитку психоемоційної стійкості, підвищення самооцінки та інтеграції дітей у соціум [2, 3].

Мета дослідження: визначення методичних підходів до оптимізації тренувального процесу дзюдоїстів-початківців, які мають особливі освітні потреби (РАС).

Матеріал і методи дослідження. Під час роботи застосовувались наступні методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури; педагогічні спостереження.

Результати дослідження та їх обговорення. Для дзюдоїстів-початківців 8-9 років з розладами аутистичного спектру (синдром Аспергера, нетиповий аутизм) рекомендуємо застосовувати спеціально розроблені ігрові вправи, які враховують індивідуальні особливості кожної дитини, зокрема її рівень тривожності та потребу у тактильному або слуховому контакті. Заняття повинні передбачати вибір ролі дитиною, можливість самостійно обирати гру та поступове введення нових вправ після тривалого повторення відомих. Пропонується спочатку проводити індивідуальні заняття, після адаптації – змішанні.

Рекомендовано наступні методичні підходи до побудови тренувального процесу дзюдоїстів-початківців з розладами аутистичного спектру:

- заняття необхідно проводити в ігровій формі, вправи повинні носити ігровий характер з метою виявлення зацікавлення дитини;
- рекомендується проводити заняття за таким алгоритмом: дитині пояснюється, що зараз виконується вправа, після якої буде гра, іноді надається можливість обрати гру самостійно;
- також дитині необхідно надавати можливість самостійно обрати роль, яку він буде виконувати на занятті (наприклад: пожежник, ведмідь тощо);
- в залежності від індивідуальних особливостей дитини необхідно застосовувати більше або слуховий, або тактильний контакт, для деяких тактильний контакт взагалі не рекомендується застосовувати, так як він викликає тривожність у дитини;

- вправи після вивчення необхідно виконувати досить тривалий час, вивчення нових вправ необхідно вводити поступово з урахуванням тривожності дитини;

- при роботі з дітьми у змішаній групі при розминці необхідний супровід відповідних дітей (слуховий, тактильний), так як потрібно більше часу для включення їх в роботу. В основній частині потрібен додатковий контроль.

Рекомендації тренеру: протягом всього заняття постійний контроль дитини; контролювати, щоб вправи виконувались обережно; при виникненні тривожності перейти до виконання відомих дитині вправ; у змішаній групі здійснювати супровід дитини.

Також, запропонований комплекс вправ, який має ігровий характер і спрямований на всебічний розвиток рухових, координаційних та сенсорних навичок у дітей з розладом аутистичного спектру. Виконання вправ у формі гри допомагає підвищити зацікавленість дітей, підтримувати увагу та зменшувати напруження під час занять.

Особливістю комплексу є використання образних асоціацій із тваринами та казковими персонажами (наприклад, «Ведмідь», «Жабка», «Кіт-корова», «Черепашка», «Велетень і Гном»). Такі образи полегшують розуміння рухів, допомагають дітям краще уявляти завдання і виконувати їх природніше. Імітація рухів тварин робить вправи більш зрозумілими та емоційно привабливими, а також стимулює уяву й наслідування, що є важливим для дітей з РАС.

Естафети в комплексі вправ відіграють важливу роль, оскільки поєднують фізичну активність із грою та елементами взаємодії. Для дітей з розладом аутистичного спектру така форма занять є особливо корисною, адже вона допомагає підтримувати зацікавленість до виконання завдань, розвиває навички співпраці, очікування своєї черги та дотримання простих правил.

Як і в інших вправах комплексу, естафети можуть будуватися на образних асоціаціях із тваринами. Наприклад, під час проходження «містка» дитина може уявляти себе різними тваринами: пройти як ведмідь на чотирьох, перестрибнути як жабка або тихо й повільно рухатися як черепаха (рис. 1). Такий підхід робить завдання більш зрозумілими та цікавими, сприяє розвитку уяви та наслідувальних рухів.

Рис. 1. Естафета «Подолай місток»

Висновки. Запропоновані методичні підходи до організації тренувального процесу дзюдоїстів-початківців 8-9 років із розладами аутистичного спектру ґрунтуються на індивідуалізації навчання, ігровій формі занять та поступовому ускладненні вправ. Важливими особливостями є надання дитині можливості обирати роль і гру, використання слухового або тактильного супроводу залежно від її індивідуальних потреб, тривале повторення вже відомих вправ і поступове введення нових. Застосування образних асоціацій, імітації рухів тварин та естафет сприяє кращому розумінню рухових завдань, підтримує зацікавленість і допомагає зменшити тривожність під час занять.

Список використаної літератури.

1. Григус І. М., Крук М. Б. Сенсорна інтеграція дітей з раннім аутизмом. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. № 11. С. 102–110.
2. Козій Т. П., Велюш Д. Ю. Ефективність застосування сенсорної інтеграції при аутизмі. *Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання*. 2020. С. 18–19.
3. Рилушко І. Ігрові методики корекції поведінкових порушень у дітей з аутизмом в умовах воєнного стану. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі*. 2024. С. 122–126.
4. Шевчук О., Когут І., Маринич В. Організаційні засади реалізації інклюзивності у спорті. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. №3. С. 86–95.